

"KÖRLEŞME" ÜZERİNE (2)

Rukiye Akkaya Kia *

*Özgürlüğü gemenemeyen rüzgâr
ve bir durulup bir depreşen dalgalar,
o kıyıyı rahat bırakmaz!*

Tanımlamalara tutunmayalım. Adları denetlemek yerine, görüşlerimizden bahsedelim. "Görüş"; gözümüz aracılığı ile algılama yetisi, bu yeti üzerinden oluşan düşünce. Görüş, düşüncelerimiz ve görme eylemi arasındaki bağlantıyı anlatmak için kullanılan bir kelime. Eğer öyleyse; düşüncelerimiz "görmek" eyleminin bilinç üzerindeki anırtımları olabilir mi? Anatomik bir parçadan, bir organın doğal fonksiyonundan "düşünce"ye geçiyoruz.

"Körleşme" ışığın yok olması ile gelen bir durum. Fizyolojik olarak herhalde hiç kimse "kör" olmaya, "körleştirilmeye", ışığın çalınmasına razı olamaz. Burada görmek ve kör olmak, kör edilmek arasındaki zıtlığa eğilmemiz gerekiyor.

İçinde yaşadığı ve yaşattığı hakikatin, her gün biraz daha karardığını, başkalaştığını duyumsayan insanın, kendi kendine tükenişini izlemeye rıza gösterebilir miyiz? Görüşlerin işlemez, kendi kendinden yararlanamaz hale gelmesine, değerinden düşmesine tanıklık eden insanı, bilinmeyen korkusu sarar. Bu hakikat sisteminin parçalanması, atom altı parçacıklarının parçalanması gibi o görünmeyen şiddetini açığa çıkaracak ve yeni bir yapıyı inşa edecektir. Eskinin içinin tamamen boşalması karşısında, her insan biraz sendeler, sarsılır. Yeninin ne olduğunu öğreneceğiz, bilmek istemesek de "körcesine"! Bu arada; kimimiz, hukuki anlamı ile "telef" olacak! Oluyor. Kimimiz, yeninin bir parçasına dönüşecek. Kimimiz, olup bitenden, kendi payını avuçlayarak suçluluk duygusunu demleyecek içinde. Sonra, ayakta kalacak direnci gösteremeyenler Kien'e, çıraya dönüşecek.

---

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Genel Kamu Hukuku ABD.

Düşüncelerimiz, görüşlerimiz yaşamın içindeki olağan ahenge katılarak büyür, genişler, bazen küçülür. Birbiri ardınca başka başka değişimlerin katalizörü olur. Bize, çevremize eylemle dokunan ve halden hale dönüştüren bir süreçtir bu.

Buraya bir kenar süsü çizelim ve devam edelim.

Elias Canetti, *Körleşme*'nin elyazmalarını tamamladığında yirmi altı yaşındaydı. Kimya Enstitüsünde çalışmaya başladığında, enstitüye yakın bir yerde küçük bir oda kiraladı. Deliler kenti Steinhof'u gören penceresinden dışarıya bakarak ve duvarlarına astığı resimleri seyrederek, altı yıl kaldığı bu küçük odada yazdı. Grünewald'ın "İsenheim Mihrabı"ı isimli eserinin, Sistine Şapeli'nin resimlerinin kopyalarına, Breughel'in "Altı Kör", "Ölümün Utkusu" tablolarına bakıyordu. Bebek İsa; çarmıha gerilmiş, acı çeken İsa; Tanrının gazabına karşı yalvaran İsa... Ölüm olgusu ve ölüm karşısında insanın düştüğü merhamet ve dehşet duygusunun eşliğinde; Enstitüdeki işinden geri kalan her anında sessizce yazdı.¹ Yüzeyde görünen sükûneti, dipteki fırtınayı perdeliyordu. Çocukluğundan beri bir yerden başka bir yere göçen yaşantısında, annesiyle ve kendi aile geçmişiyle kurduğu ilişki; ona ani ruhsal fırtınaların yıkıcılığına karşı dirençli olmayı öğretmişti.

Canetti, otobiyografik eseri *Kulaktaki Meşale*'de, *Körleşme*'nin yazılmasına doğru giden yaşam kesitlerini anlatır. Gözlerin Oyunu'nda ise *Körleşme*'nin elyazmalarının bitirilmesinden sonraki evreleri ve annesinin ölümünü. Henüz yaşamının ilk çeyreğinde tamamladığı bu eser için Canetti, yeterince biriktirmiştir. Ailesi, önce onun tıp okumasını ister, bunu reddederek tıp okuma şansını kardeşi George'a bıraktığını söylemektedir. Sonra kimya okumasına karar verilir, üniversite eğitimi kimya ile sınırlı olacaktır. Canetti, kendi yaşam pratiğinin ayrıntılarından hareket ederek yaratmıştır kahramanlarını; bu sözden anlaşılacağı üzere *Körleşme*'nin kahramanlarından ne Kien ne kardeşi George salt kurgudur.

Yaşamını biçimlendiren anlamları çözmeye çalıştığı hassas dönemde, geleceğe ilişkin kararlar verilirken, etrafında oluşan cümle öbeklerinden aktarımlar yapmaktadır. "[H]ayatın ne olduğunu bilmediğim söyleniyordu, kör edilmişim." "Bilmek istemişiyordum, gözlerimde perde olduğu söyleniyordu." "Kitaplardan örülü bir dünyada" kalmıştır benliği. Üstelik o kitaplardan, "yanlış şeyleri özümsemek"le suçlanır. Canetti, "gerçekte dünyanın nasıl bir yer olduğunu öğrenmek isteme[z]. Yaşamına, tercihlerine ya da eğitimine dair aile içi tartışmalarda; en ufak bir

¹ Elias Canetti, *Kulaktaki Meşale*, Çeviren Şemsa Yeğın, Payel Y., İstanbul, 1997, s. 218.

ayrıntıyı oraya buraya çekiştirerek özünü değiştirip olgudan sapmak, karşıdakinin odağını da saptırmakla suçlanır, ağır eleştirilerin hedefi olur. Ondand beklenen, kitapların dünyasından çıkıp ailenin planlarına uyması, pratiğe değer vermesi ve kendi yaşamını yönlendirecek kadar olgularla ve gerçeklerle hemhal olmasıdır. Oysa Canetti, çocukça bir saflıkla direnir. Kendi bireysel gücünün elverdiği her durumu, öznel varlığına katmak için; genelin, kitlenin, çoğunluğun kendiliğinden çıkıveren ve insanın "ben" değerini düşüren, yaşam ve eylem biçimlerinden uzak kalmak isteyecektir. Yaşamak deneyimse -bu klişe için rica ederim okuyucu!-; öğrenmek, kendi potansiyelini açığa çıkarmak için yapılan her hamlenin sana kattığı şeydir. "Taklitçi öğrenmeye karşıydım, [bu yüzden] gözlerime perde çekmişim"² diyor. "Yalnız fikir önemli değil, pratiğe uygulamaya uygun olmalı[ydı]..., entelektüel kibirlilik tehlikeliydi... Özgünlük her şey değildi... Kuvvet her şey değildi."³

Kitaba, önce "Kant Yanıyor" ismini vermiştir. Bu ismin kendisinde uyandırdığı vicdani rahatsızlıktan sonra, başkarakterin adı Kant'dan Kien'e dönüşür. Bu dönüşümde, başkarakter kendi felaketine uygun sonu bulmuştur. "Kien'in, Almanca "çıra" anlamına gelmesi; şüphesiz, dönemin siyasi atmosferine bir göndermedir. Kien'e kütüphanesini yaktığı, kitapları imha ettirdiği için kendini affetmediğinden; onu böyle bir sona mahkûm ettiği için bir daha asla kitaplara el süremeyeceğinden; Kien'in felaketinden kendisini sorumlu tutarak eskisi gibi okuyup yazamayacağından bahseder.

Canetti, eserinin ön değerlendirmesi için önemli bir kaleme başvurur. Kitabı yayımlamadan evvel, müsveddesini bez cilt içinde Thomas Mann'a göndermiştir. Ama Mann kısa bir mektup eşliğinde paketi açmadan geri yollar. "Yazılarınızı okuyacak, görüşlerinizi değerlendirecek kadar gücüm ve zamanım yok." Canetti buna içerlemiştir. Kitap, 1935 Ekim'inde yayımlanunca hemen davranır ve bir nüsha gönderir. Bu defa Mann görüşlerini esirgemez, uzun bir övgü mektubu göndermiştir. Bundan gururlanan Canetti, aldığı mesajla mutludur, kitabının başarısı artık apaçık ortadadır.⁴

Romandaki duygusal atmosfere, kendi yaşamından katıştırmalar olduğunu söylemişim. Canetti, çocukluğunda kızamığa yakalanır ve birkaç gün görme yetisini kaybeder. *Körleşme*'de "[K]aranlık ve çok eski bir anı"⁵ olarak geçen bu

² Canetti, *Kulaktaki Meşale*, s. 109 ve s. 111.

³ Elias Canetti, *Gözlerin Oyunu*, Çeviren Şemsa Yeğın, Payel Y., 2000, s.245.

⁴ Canetti, *Gözlerin Oyunu*, s. 264-265.

⁵ Canetti, *Körleşme*, Çeviren Ahmet Cemal, Payel Y., 2009, s.466. (Romanda kızamık, kabakulak olarak anılır.)

olaydan bahseder. Ondan sonra da kör olma olgusu, peşini hiç bırakmaz.⁶ Henüz romana başlamamıştır, ama “bir daha asla eskisi olmadım” dediği, “kitlenin içinde eridiği” bir olaya daha tanık olur. Bu kitlesel eylem, polis şiddeti ile doksan kişinin öldürüldüğü, “her şeye gerçek ateşin, yani yangının egemen oldu[ğu]”⁷ bir protestodur. Adliye binası yanmaktadır.

Şimdiki dilde söylersek “adalet sarayı” yanarken, etrafa ölü bedenler, korkudan oradan oraya savrulan insanların çığlıkları saçılmaktadır. Şiddet her köşe başından fıskırmakta, ölüm gerçek ve mecazi anlamıyla yerden vurmaktadır. Rica ederim okuyucu! Hem ne tarih, ne irkilme, ne tesadüf! İşte bu tarihsel tesadüf; belki, beni yitlik anlamları bulma sözlüğüne gömen! Merak eden okuyucu araştırsın, o yitlik anlamı bulursa, “körleşmeden önce yazılmamış görüşler” sayfasına not etsin derim!

Bu şiddet ortamında gördükleri, adliye binasının yanışı ve insanların dehşet çığlıkları arasındaki hengâmesi; yazarımıza, büyük ve sakınlı bilim insanı, başkarakter Kien’in felaket sahnesinin, kendi kendini imha etmenin ayrıntılarını vermiştir. Bu olaydan sonra, kitle ve insan arasındaki ilişkiye daha çok kafa yordüğünü söyleyen Canetti’nin kaleminde, her şey birdenbire olmaz. Kitapları, önce Kien’in rüyasında yakar. Bir çıraya dönüşmeden evvel Kien, özenle oluşturduğu, büyük fedakârlıklar yaparak sahip olduğu kütüphanesinin yangınla yok oluşunu görmüştür rüyasında. Resimlere, idiogramlara, eski kitapların içindeki gravürlere bakarken, zaten zihin hep biriktiriyordur. İnsanların kurban edilmesini kutsayan rahiplerin gravürlerinden, İskenderiye Kütüphanesi’nin yanmasını anlatan metinlere kadar zihin gidip gelirken; Kien kendi kendine bu sahneleri analiz eder ve Michelangelo’nun “Mahşer Günü” freskini hatırlar. Zebaniler, günahkârı cehenneme götürürken; yaşamı boyunca çevresindekilerin acılarına sırtını dönen kişi, şimdi de kendine dönüp acıklı haline bakamaz. “Uyku, zihnin biriktirdiklerinden bir düş kurmuştu.”⁸ Bu rüya, romanın son sahnesinin bir provasıdır.

Canetti’nin dünyasında, resim sanatının başlı başına bir etkisi olduğunu da okuyoruz. İçine girer gibi baktığı suretlerin çektiği acıyı kalbinde duyumsayana kadar gözlerini geri çekmediği tablolar vardır. Odasının duvarlarına astığı resimler haricinde, özellikle körleştirilme sahnelerinin tasvir edildiği resimlerdir bunlar.

⁶ Canetti, *Kulaktaki Meşale*, s. 112.

⁷ Canetti, *Kulaktaki Meşale*, s.229 ve 231.

⁸ Canetti, *Körleşme*, s. 60.

“Resimler, uyanmak, canlanmak için, [ona bakanın] deneyimlerine ihtiyaç duyar.”⁹ Körlük olgusunu değil; kör edilme eylemini içeren tabloları önünde yüzlerce kez dikildiğini ve nasıl hissettiğini anlatır. Canetti sık sık ziyaret ettiği bu tablolardan ilham almıştır. Ressamların, mitolojik öyküleri tasvir ettikleri “körleştirilme” sahnelerinin önünde saatlerini harcar. Işığın çalınması karşısında büyük bir ıstırap duyar, ama resmi değiştirmeye gücü yetmez. Çünkü resimler, tamamlanıp duvara asıldıktan sonra değişmezler. Ressamın elinden bir şey doğmuştur; tamamlanmıştır, büyümemektedir, değişmemektedir. Tüm devinim; artık resmin dışındadır. Renkler, gölgeler, çizgiler, bakışlar, duyuş ve ses, elbiselerin kıvrımları, saçların buklesi, her şey bir an içinde durur; edilgen bir şekilde yaşamın büyük boşluğunda öylece sonsuzca durur.

Canetti; bu tablolar arasında Rembrandt’ın, “Samson’un Kör Edilmesi” tablosunun kendisinde yarattığı dehşetin yakasını hiç bırakmadığından da bahseder. Dehşeti olduğu kadar acımayı da Samson’un destansı gücünü elinden alan Dalila’ya aldanarak; onun aşkına teslim olmanın sonucu kör edilme ile cezalandırılma sahnesinde hisseder. Eski Ahit’in, Hâkimler Bölümü, Bab 16; Samson, gücü ve vahşiliği ile ün salmış bir kahramandır. Dalila’ya âşık olunca, Filistiler, onun büyük gücünün nereden geldiğini öğrenmesi için Dalila’ya gümüş teklif ederler. Dalila, aşkının ruh serinleten aldatici işvesi ile Samson’un sırrını öğrenir. Kadına yüreğini açan Samson “başına ustura değmediğini, tüm gücünün saçlarından geldiğini, eğer saçları tıraş edilirse tüm gücünü kaybedeceğini” söyler. Dalila haber gönderip sırrı öğrendiğini, hazırlık yapılmasını ve kendisine vaat edilen gümüş paranın ödenmesini ister. Aşkın feda edildiği planlanmış o gece, Dalila dizlerinde uyuttuğu Samson’un, yedi belikli örgüsünün kesilmesini seyreder. Uyandığında saçlarının kesilmiş olduğunu gören Samson’u askerler yakalayarak gözlerini oyarlar. Kalemim buraya kadar gelmişken, elbette okuyucu; sen de, suya attığın ağın ne getireceğini bilmezsin! Canetti’ye ilham veren Rembrandt’ın bu tablosu; aşkın aldatici körlüğünün bedelinin çok ağır olduğunun, bedeni güçten düşüren duygusal coşkulara teslimiyetin, “göz”ün kaybına, yani “görüş”ün, düşüncenin yitikliğine bir işaret olabilir mi?

Berlin’de bulunduğu sırada, aydınların yaşamı, yazdıkları ve insani ilişkileri hakkında gözlem yapar. Yayıncının, ödüllü yarışmaların kışkıracıdaki “paragöz”, “alaycı”, “toplumdaki yoksunlukları” ve “acı”yı görmeyen yazar takımı, Canetti’yi

---

⁹ Canetti, *Kulaktaki Meşale*, s. 111.

hayrete düşürmüştür. Oysa samimiyetle, “insan yazdığı her bir sözcüğe, yüreğiyle ve ruhuyla kendini adanmış olmalı[dır].”¹⁰

Umutsuzluğu ve karamsarlığı besleyen nedenler, romandaki tüm karakterlerin ortak yazgısına dönüşür; Canetti, geçmişten ve olmakta olandan duyduğu kaygıyla “hepsinin sonunu felaket[le]”¹¹ bitirmiştir. Onları yaratan ve dahası felaketlerinin gerçekleşme biçimini belirleyen; savaşın, bilinmeyene açılan tedirgin günlerin, insanda yarattığı korkudur. Korkuyu hiç hissetmeyenler, hatta Hitler’in zirveye yürümekte olan zaferini onaylayanlar bile vardır ve Canetti bu kafalara hayretle eğilir. Romandaki kör taklidi yapan dilencinin hikâyesi gibi: Kör taklidi yapan dilencinin çanağına, biri sırf hunzırlığına düğme atınca, yine de teşekkür eder, ses çıkaramaz. Etraftan öteki beriki, zaten dilenecek kadar düşmüş durumdakine merhamet etmeyen hunzıra çıkışır. Onu dilendiren kişi de bu işe sinirlenir, iyi mi? Bir dilenci -kör taklidi yapsa bile- çanağa ne atılırsa atılsın teşekkür eder mi hiç? “Gitsin kendini assın[dır] daha iyi!”¹² Ama böyle olmazsa; oyun ortaya çıkar, aldatmaca çözülür. Kim kimi dolandırmaktadır? Kör taklidi yapan zavallı, aldatılmaya rıza göstermektedir; onu dilendiren büyük halka bu aldatmacayı bilmektedir. Hakikati bilmeyenler, kör taklidi yapan dilenciye acımaya devam edecekler. O hakikati, kör kandille bile arayan olmayacak mı, sayın okuyucu?

Her şey görüldüğünden ibaret olsaydı, aldanmanın kendi kendini aldatmanın hikâyesi nasıl yazılacaktı? İnsanlar hakkında pek bir şey bilmediğini fark eden Kien, onları da yakından tanımak için kolları sıvadı: “Kitapların yanması ne demektir!”, “elimizdeki üç kurus evrensel sefaleti yenmeye yetmez ama yine de yola koyulmak gerekir”, “...bir adam ki tek başına bu işi yapacak denli güçlü değilim der, hiçbir şey yapamaz ve sefalet alır başını gider.”¹³ Ama çok geçtir, sefalet her yeri sarmıştır. Sefalet, savaşa yatırım yapmaktadır.

Aydının aydına bakışı, sokağın aydını algılayışı ve yüklediği değer, aydının gözlem yetisi ve sokağa biçtiği kıymet! Burada; aydının şımarıklığı, kaprisi, kendine yönelik acısı, toplum için ürettikleri ve “görüş” sahibi olması hallerini, bilim masasına yatırıp anatomisini çıkaran “aydın sosyolojisi”ne ya da “entelektüelizm”e girmeyeceğiz. Hem, “izm”lerin sokaktaki insan üzerinde

¹⁰ Canetti, *Kulaktaki Meşale*, s. 258.

¹¹ Canetti, *Gözlerin Oyunu*, s. 11.

¹² Canetti, *Körleşme*, s. 267.

¹³ Canetti, *Körleşme*, s. 257.

yapacağı etkiyi buradan ölçemeyiz. Ama şimdi yukarıda çizdiğimiz kenar süsünü boyamaya başlayabiliriz.

Ne diyordu Cemal Süreya "18 Aralık" şiirinde?

"geçsin yıllar geçsin, seneler gibi.

olur mu anımsamamak on altıncı Louis'yi

14 Temmuz 1789 akşamı, Louis, şöyle yazmamış mıydı defterine:

'bugün kayda değer bir şey yok...'

Yitip giden bir güneşin yakıcı küllerinde uçuşurken her şey, yaşam açık ve duru dokusunu kaybeder. Geçmişte yaşanmış benzer hikâyelerin sonuçlarına güvenerek, sistemin sonsuza dek gidemeyeceğini, çünkü her gün bir başkasını doğuran kaos sarmalının; sistemin direnç noktalarını eriteceğini, dayanma gücünü kıracağına, kendini dibe vurup tertemiz başka bir başlangıca evrileceğine inanabiliriz.

Bireysel varoluşunuzu bir kenara koymanızı "rica eden" ya da inkâr eden o sarmalda; sisteme aidiyetimizi teyit etmemizi isteyen her çağrıya dikkat kesilmeliyiz. Sistemin iç dinamiklerini ve kullandığı dili hafife almak, o söylemi demokrasi amentüsü içine alarak, "siyasal bir renk" olarak görmek ve hatta küçümsemek, en büyük tehlikedir. Çünkü kötülüğün kendini haklı gösteren dayatmaları, iyi ve sıradan insanların rızası olmadan gerçekleşemez.

Siyasi ayınlar, yapılara henüz dokunmamıştır ama o yapıları var eden nedenleri yavaş yavaş imha ederek ilerler. Kendinden memnun her kişi, bu imhayı meşrulaştırma hücrelidir. Bunu söylediğim için kalemimi kıracaklara cevabım var. Aynaya bakmadan dışarıya bakan entelektüelin acımasızlığı, aşağılaması bilindik bir durumdur ve hiç şaşırtıcı olmaz. Hem zaten Kien'in evinde ayna yoktur. Tek, kibirli, "sakınımlı", soyut, şüpheli ve ama daima haklı! Canetti'nin, aydın karakteri ve kitle ikilemi tam da burada aranmalıdır. Kien'e şöyle bir bakıldığında hemen göze çarpan; piyasa yapan entelektüelin dışarıdan görünen davranış biçimleri yoktur. Düzendan yana olmak, iktidardan yana olmak, siyasi çığırkanlık yapmak bunların hiçbirisi yoktur. Peki, muhalif mi? Evet, üniversitelerin, üniversite öğrencilerinin, araştırmacıların durumuna, profesörlerin haline, ihtiyatla "sakınımlı"dır; yüksekte bakarak acır. İnsan yapısı, bu en eski bilim mabetleri, bir sürü gereksiz işin içindedir. Oysa amaç ve araç salt bilim olmalıdır. Aynı alanda

çalışsa bile diğer meslektaşlarla kişisel ilişki kurulmamalıdır, bu objektif eleştiriyi engeller. Kürsüye çıkmak, büsbütün boş ve aşağılık bir iştir. “...ortaöğretimde ders vermekle görevlendirilmiş ve yaratıcılık yeteneğinden yoksun kişiler, üniversite kürsülerinin başına getirilmeli, böylelikle gerçek bilim adamlarının kendilerini tümüyle yaratıcı çalışmalara adayabilmeleri sağlanmalıdır.”¹⁴ Ders vermek, kürsüye çıkmak, öğrencilerle muhatap olmak ortalama beyinlerin işidir ve onları bulmakta sıkıntı çekilmez. Böylece Kien “salt bilim” adına; kendini, entelektüelin hiçlik, yalnızlık ve yavanlık dünyasına hapseder. Yaşam pratiğinden o denli uzaklaşır ki davranışlarını ve sözlerini, düşünce akışını dürtükleyen, dışarıdan gelen her türlü davranış “budalalıktan” ibarettir.

Kien’in saf bilim anlayışı; insani varoluşun özünü ortadan kaldıran bir gerilimden beslenir ve kendini tüketir. Bu adanmış bilim aşkının kıyısında; kendi cesedini aramak, kendi mezarının toprağını kumdan karmak gibidir. Ama özgürlüğü gemlenemeyen rüzgâr ve bir durulup bir depreşen dalgalar, o kıyıyı rahat bırakmaz! Saf düşünce ve olgunun, çatışması arasında; kum da kalmaz, ceset de! Kendi kenar süsünü beğendin mi sevgili okuyucu?

Kitlesel kötülüğün çöreklenmesine buldukları gerekçeleri, politikacıların tabağına doğrayan aydınlar! Kien’de, düzenin içyapısına dair hiçbir şey yoktur. Sesini duyurma amacı yoktur, asistanı, kürsüsü, sekreteri yoktur, birazcık güvenli gelir ona yeter. Ne maruf olma ne takdir peşindedir. Sessizce çalışan, sessizce yaşayan “yabancı” bir varlık. O halde, Kien kime hizmet etmektedir? Kien; gerçekte kendi rolünü oynamadığı, yaşamına sahip çıkmayı beceremediği için felakete gitmektedir. Etrafındaki korku ve sefalet, kendi konforunu dürtüklemeye başladığında fark eder. Ama sizi saran kör duman, göz hizasını geçince -ister köşe başı olsun ister yol ortası- görme gücünüz azalır zaten!

Körleşmenin yazıldığı dönemin siyasi atmosferi boğucudur. I. Dünya Savaşı’nın kaybedilmesi ile yaşanan ahlaki ve ekonomik çöküntü, dramatik bir biçimde hayal kırıklığını ve manevi yıkımları beslemiştir. Yaşama tutunmak için heyecan arayan sokaktaki insanı peşinden sürükleyecek kitlesel ayınların verdiği özgüven, alttaki kötülüklerin mayalanmasını hızlandırmıştır. Thomas Mann; 27 Mart 1933 tarihli günlüğünde, Hitlerin Alman şansölyesi olmasından iki ay sonra; daha önce hiç görmediği türden; siyasi görüşlerinin altını çizmeyen, aksine fikirlere karşı, daha asil, daha iyi ve saygın olan her şeye karşı özgürlük, doğruluk ve adalete karşı bir devrime tanıklık ettiğini yazmıştı. “Kitlelerin sergilediği büyük coşkunun eşliğinde

¹⁴ Canetti, *Körleşme*, s. 35.

umumi pislik başa geçmişti."¹⁵ Mann, günlüğüne bu kaydı düşerken Canetti *Körleşme*'yi henüz yayımlamamıştı.

Ama neden acımasızlığın kalbimizde uyandırdığı duyguları söyleyemiyoruz? Sistemle kişi arasında diyalog kuracak ortak bir dil olmayınca, sözcüklerinizi değiştirseniz de derdinizi anlatamazsınız. Çünkü hakikatten yana haykırılan her sözcük "muhalif" yazılıyor ve o hayatların dibi kazınıyor. "Görüş" ışığını besleyen sözcükler, birer birer silinerek yapılmıyor mu bu siyasi ayinler? İyiliği, adaleti, hakkaniyeti, hukuku ve güveni kovduktan sonra yaşanmıyor mu bu felaketler? *Körleşme*, toplumun kendi felaketini sahneleyeceği dekoru büyük bir özgüvenle hazırlamasıdır.

Olmakta olanı değiştiremediğimiz için; "gözümüzü", "görüşümüzü", başkalaştırarak nereye yürüyoruz? Aslında vicdanına dönüp, neyi öldürdüğünü söyleyemeyecek kadar sesini kısıtığında; aldanmanın meşruiyet örtüsü ne kadar geniş olursa olsun, kendi kendini körleştirmeni haklılaştıramazsın! Bu cehennemi bayağılıktan, basitlikten, yaşamaya dair temiz tutmaya çalıştığımız şeyleri ayrıştırabilecek miyiz? Olmakta olan, yaşanmakta olan; geleceği biçimlendiren o korkunç devinimin büyük parçasını oluşturuyorsa; varlığımızın büyük kısmı Kien'in kendi cesedini aradığı o kumların altında demektir. Neyi nasıl ve hangi değer ölçüsü ile ayrıştıracağız?

Siyasal sistemler, halktan gelen gücün nasıl programlandığını görebildiğimiz veri bankasıdır. Güç yoğunlaşmasını, kendi özgürlüklerinin soğurulması ile inşa ettiğini görmeyen toplumlar; insanın yaşama isteğini; ürkünç bir şekilde ve çoğu kez sefilce yıkıma uğratar. Toplumun, siyasal sistemin işleyebilmesi için ortaya koyduğu gücünün, her yerde, her zaman hissedilen bir imgeye dönüşmesi, korkutucu ve tehlikeli bir durumdur. O korku, her şeye hâkim olduğunda, artık iradenin devletten halka doğru işlediğini ve güç yoğunlaşmasının gerçek bir zafer ilan ettiğini görürüz. Bu zaferin yolunu açan en önemli neden, gerçek ve çok sesli bir özeleştirme yapmadan, demokrasinin başarısızlıklarından dem vurmaktır. Çünkü toplumun her kesiminin desteği olmadan, sistem hâkimiyetini tek başına gerçekleştiremez. Tam da bu yüzden; her kesimin olduğu kadar, önce kendini, sonra toplumun vicdanını körleştiren, entelektüelin "iş-bilir kurnazlığı" umurumuzda olmalıdır.

---

¹⁵ Robert O. Paxton, *Faşizmin Anatomisi*, Çevirenler Hakan Atay-Hivren Demir Atay, İletişim Y., İstanbul, 2014, s.21.

Aksi halde düşman herkeştir, iyilik o güce hizmet etmektir, doğruyu söylemek en büyük suçtur. Kitle, sistemle kaynaşmıştır. Bu uğursuz uğultuda, kişinin –haykırsa bile- kendi sesini duyması imkânsızlaşır.

Özgürlüğüne sahip çıkarak, onu nasıl yükselteceğini bilmeyen kişinin, itaat ederek kendini rahatlatması işidir bu! Kör taklidi yapan dilenci gibi çanağına atılana teşekkür eder.